

Suriyeli Sığınmacıların Gönüllü Geri Dönüş Sürecinde Karar Alma Mekanizmaları*

Gülşen ÇANKAL**

Ahmet KOYUNCU***

ÖZ

Bu makale, Suriye krizine bağlı olarak Türkiye'ye zorunlu göç eden Suriyeli sığınmacıların, geri dönüş veya Türkiye'de kalma kararlarını etkileyen sosyo-ekonomik, kültürel ve politik faktörleri incelemektedir. Literatürde geri dönüş göçü; gönüllü/zorunlu, bireysel/kitlesel gibi farklı şekillerde gerçekleşen çok boyutlu bir süreç olarak tanımlanmakta ve bireylerin kararları üzerinde sosyo-demografik, ekonomik ve güvenlik gibi çeşitli etkenlerin belirleyici olduğu vurgulanmaktadır. Son yıllara dek yeterince ilgi görmeyen bir konu olmakla birlikte, zorunlu gerçekleşen göçler sonrasında geri dönüşler hem uluslararası göç politikaları hem de ev sahibi toplumların sosyo-ekonomik yapıları açısından önem kazanmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Konya ilinde yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerle yapılan nitel saha araştırması yoluyla, geri dönüş kararlarını etkileyen bireysel ve yapısal faktörleri analiz etmektedir. Maksimum çeşitlilik örneklem tekniği ile 16 katılımcı seçilerek, araştırılan olgunun farklı boyutlarına dair veriler elde edilmiştir. Araştırmada geri dönüş kararını şekillendiren üç temel unsurun (a) Suriye'deki mevcut koşullar, (b) geri dönüş sürecinde karşılaşılması muhtemel zorluklar ve (c) Türkiye'deki yaşam koşulları ile oluşturulan sosyo-ekonomik düzenin önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, dönüş sürecinde karşılaşılabilecek potansiyel zorluklara vurgu yapılarak, geri dönüş stratejilerinin toptan bir yaklaşımdan ziyade mikro düzeyde ele alınması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllü Geri Dönüş Göçü, Tersine Göç, Suriyeli Sığınmacılar, Göç, Suriye'de Yeniden Yapılanma.

Başvuru / Kabul: 09 Mart 2025 / 31 Mayıs 2025

Atıf: Çankal, G., Koyuncu, A. (2025). Suriyeli Sığınmacıların Gönüllü Geri Dönüş Sürecinde Karar Alma Mekanizmaları, *İmgelem*, 16, 67-90.

Decision-Making Mechanisms in the Voluntary Return Process of Syrian Refugees

ABSTRACT

This article examines the socio-economic, cultural and political factors affecting the decisions of Syrian asylum-seekers who have been forced to migrate to Turkey due to the Syrian crisis to return or stay in Turkey. In the literature, return migration is defined as a multidimensional process that takes place in different ways such as voluntary/forced, individual/mass, and it is emphasized that various factors such as socio-demographic, economic and security are determinant on individuals' decisions. Although it is a topic that has not received enough attention

*Bu çalışmanın verileri Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu'nun 07.02.2025 tarihli toplantısında alınan "2025/63" numaralı karar izniyle elde edilmiştir. / The data of this study were obtained with the permission of Necmettin Erbakan University Social and Human Sciences Research Ethics Committee with the decision number "2025/63" taken at the meeting dated 07.02.2025.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Bartın/Türkiye. E-posta: gcankal@bartin.edu.tr, ORCID Numarası: [0000-0002-4404-0384](https://orcid.org/0000-0002-4404-0384), ROR ID: <https://ror.org/03te4vd35>

*** Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Konya/Türkiye. E-posta: koyuncuahmet42@gmail.com, ORCID Numarası: [0009-0002-5762-8053](https://orcid.org/0009-0002-5762-8053), ROR ID: <https://ror.org/013s3zh21>

until recent years, returns after forced migration are gaining importance both in terms of international migration policies and socio-economic structures of host societies. In this context, the study analyzes the individual and structural factors affecting return decisions through qualitative field research with Syrians under temporary protection living in Konya province. Using the maximum variation sampling technique, 16 participants were selected and data on different dimensions of the phenomenon under investigation were obtained. The study reveals that the three main factors shaping the decision to return are (a) the current conditions in Syria, (b) the potential difficulties to be encountered during the return process, and (c) the living conditions in Turkey and the socio-economic order created. Furthermore, by emphasizing the potential challenges that may be encountered during the return process, it is concluded that return strategies should be addressed at the micro level rather than a wholesale approach.

Keywords: Voluntary Return Migration, Reverse Migration, Syrian Refugees, Migration, Reconstruction in Syria.

Received / Accepted: 09 March 2025 / 31 May 2025

Citation: ankal, G., Koyuncu, A. (2025). Decision-Making Mechanisms in the Voluntary Return Process of Syrian Refugees, *İmgelem*, 16, 67-90.

GİRİŞ

Geri dönüş göçü bireylerin ya da grupların çeşitli sosyo-ekonomik, kültürel ya da siyasi nedenlerle köken ülkelerine yeniden dönmelerini ifade etmektedir (Bilecen 2018: 138). Bireysel ya da kitlesel, yardımlı ya da kendiliğinden, gönüllü ya da gönülsüz şekillerde ortaya çıkan geri dönüş göçü, çok sayıda aktör, kurum ve düzenlemeyi içeren karmaşık bir süreçtir (Geyik Yıldırım 2023). Bu konu ile bağlantılı olarak Türkiye’deki Suriyelilerin gönüllü geri dönüş sürecinin kolay ve kısa vadede gerçekleşebilecek bir olgu olmadığı; geri dönüş ihtimalini değerlendiren bireylerde dahi bu kararın belirli koşullara bağlı olarak şekillendiği; önemli bir kesimde ise geri dönme yönünde herhangi bir eğilimin bulunmadığı çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur (Erdoğan 2020; İçduygu ve Ayaşlı 2019; Karademir ve Doğan 2019; Karakoç ve Ersoy 2019; Kaya 2022; Şahin ve Sönmez 2022; Geyik Yıldırım 2020; Geyik Yıldırım ve Dinler 2021). Bu çalışmalar, sosyo-demografik faktörlerin geri dönüş kararları üzerinde belirleyici olduğunu, Türkiye’de kalış süresinin uzamasına bağlı olarak geri dönüş eğilimlerinin azaldığını ve bu süreçte yerli toplum nezdinde Suriyelilere yönelik toplumsal kabul düzeyinin düştüğünü; buna karşılık ekonomik bir “yük” olarak algılanma düzeylerinin arttığını göstermektedir.

2024 yılı itibariyle Baas rejiminin sona ermesi ve ülkede yeni bir siyasi dönemin başlaması, Türkiye’deki Suriyelilerin “geçici koruma” statüsünün yeniden değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. Bu gelişme, Suriyelilerin ülkelere dönüş süreçlerinin hızlanacağına dair beklentileri artırmış ve Türkiye’nin göç politikalarının yeniden şekillendirilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Suriye’deki siyasi değişimin geri dönüş umutlarını artırmış olmakla birlikte halihazırda savaştan çıkmış bir ülkeye geri dönmenin ortaya çıkaracağı muhtemel zorluklar ve sorunlar da söz konusu umuda ilişkin soru işaretleri barındırmaktadır. Nitekim savaştan çıkan birçok şehrin harabeye döndüğü, elektrik, su, yol, kanalizasyon, sağlık, eğitim, ulaşım, güvenlik

gibi en temel insani ihtiyaçların bile karşılanamadığı, siyasi istikrarın sağlanamadığı, ekonomik faaliyetlerin henüz işlerlik kazanamadığı bir ortamda geri dönüş kararının alınıp alınmayacağı, buna rağmen geri dönmek isteyenlerin hangi koşullarda bu kararı alacakları, geri dönüş sürecinde yaşanması muhtemel zorluklar ve engeller, Türkiye’de kazanılan sosyal ağlar, ekonomik entegrasyon ve özellikle çocukların Türkiye’de inşa ettiği yaşamlar ve gelecek beklentilerinin geri dönüş kararına nasıl yansıtacağı araştırılmaya muhtaç temel sorun alanları olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, zorunlu göçün bireyler ve toplumlar üzerinde yarattığı dönüşümün hem geldikleri hem de kaldıkları ülkeler açısından çok boyutlu etkiler barındırdığını da göstermektedir. Bu bağlamda araştırmanın problemi Konya’daki Suriyelilerin geri dönme ya da Türkiye’de kalma kararlarını etkileyen faktörlerin neler olduğu ve bu faktörlerin karar alma süreçlerine nasıl yansıdığı üzerinedir. Bilindiği üzere Konya, Suriyeli nüfusunun yoğun olarak tercih ettiği illerden biri olması nedeniyle özel bir öneme sahiptir. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı iller arasında İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana, Mersin ve Bursa’dan sonra Konya sekizinci sırada yer almaktadır. Konya’nın toplam il nüfusu içerisinde (2.320.241) Suriyelilerin (118.869) oranı %4,87 olarak kaydedilmiştir. Bu oran ise Suriyeli nüfusun ildeki demografik yapıyı ne denli etkilediğini ve Konya’nın sığınmacı yerleşim alanı olarak önemini göstermektedir. Bu bağlamda, Şubat-Mart 2025 tarihlerinde Konya’da ikamet eden on altı Suriyeli katılımcı ile nitel yönteme dayalı saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Suriye’deki imar koşullarının, ekonomik durumun, güvenlik ortamının ve akrabalık ilişkilerinin dönüş sürecinde belirleyici faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, dönüş sürecinde karşılaşılabilecek potansiyel zorluklara vurgu yapılarak, geri dönüş stratejilerinin toptan bir yaklaşımdan ziyade mikro düzeyde ele alınması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Teorik Çerçeve

Ravenstein’in Göç Kanunları Kuramı (1885), Stouffer’ın Kesişen Fırsatlar Kuramı (1940), Petersen’in Göç Tipleri (1958), Everett Lee’nin İtme Çekme Kuramı (1966), Denge Kuramı, Merkez Çevre Kuramı ya da Bağımlılık Okulu ve Göç Sistemleri Kuramı gibi klasik göç kuramlarının temel savları uluslararası göçlerin gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almak için sanayi merkezlerine doğru gerçekleştiği yönündedir. Bu göçler daha müreffeh bir hayat talebi ile gönüllü ve bireysel olarak gerçekleşmektedir. Sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir (Bayram 2019; Çağlayan 2006; Aydemir ve Şahin 2017). Bu da nüfusla artan ekonomik faaliyet sonucu daha çok işçinin/göçmenin gelmesini yani absorbe sürecini

tetiklemektedir. Nitekim uluslararası glerle ilgili literatüre bakıldığında g araştırmalarının genel olarak řu dört birimi inceleme nesnesi yaptığı görülmektedir: (a) G hareketlerinin kökenleri (Faist 2003; Boyd 1989; Abadan Unat 2017), (b) gn belirleyicileri (Tamer 2020; Gurak ve Caces 1992), (c) göçmenlerin işgücüne katılımları ve işgücü piyasalarına etkileri (Yalıncaya ve Dülger 2017: 1647; Günay vd. 2017: 45; Sayın vd. 2016: 3; elebi ve Durmaz 2012: 194; Oeberg 1995; Sarıca 2006) ve (d) göçmenlerin hedef ülkedeki uyum sorunları (Akıncı, Nergiz ve Gedik 2015; Bilge Zafer 2016; Coşkun 2019; Danış ve Dikmen 2022; Yaylı ve Aslan 2023). Ancak son dönemlerde gn karakteri değişmiş ve çoğunlukla terör örgütlerinin sahne aldığı iç savaş ve çatışmalar sonucu yerleşik bölge halkları bilinçli ve sistematik bir biçimde zorunlu gce maruz bırakıldığı yeni bir sürece evrilmiştir. Günümüzde uluslararası glerin önemli bir kısmı gönüllü değil zorunlu, bireysel değil kitlesel ve daha müreffeh bir hayat için değil hayatta kalmak için gerçekleştirilmekte olup, bunun en belirgin örneklerinden biri de Suriyelilerin gdr. Bu durum doğal olarak göçmenler üzerinden oluşturulan literatürün ortaya koyduğu postülaları da sorgulanır hale getirmiştir. Bilindiği üzere göçmen kavramı, g kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın bireyin kendi zgr iradesiyle ve “kişisel uygunluk” sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsayacak bir muhtevaya sahiptir. Dolayısıyla göçmen kavramı, daha müreffeh bir yaşam için maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, kendilerine ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler için kullanılmaktadır (IOM 2020: 37). Oysa bugün uluslararası glere konu olanların büyük bir kısmı göçmenler değil sığınmacı ve mlteciilerdir. Başka bir ifade ile zorla yerinden edilenlerdir. Türkiye’deki Suriyelilerin büyük çoğunluğu da yaşam koşullarını iyileştirmek için değil hayatta kalmak için, gönüllü değil zorunlu, bireysel olarak değil kitlesel olarak g etmişler ve uluslararası hukukta bir karşılığı olmayan sınırlı haklara sahip geçici koruma statüsünde korumaya alınmışlardır.

Zorunlu ve kitlesel nitelikteki glerin artması, aynı zamanda “geri dönüş” olasılıklarını da düşünmeyi gerekli kılmıştır. Temelde tersine g bağlamında gelişen geri dönüş göçü; mikro (bireysel), mezo (aile, topluluk, sosyal ağlar) ve makro (devletler arası ilişkiler, uluslararası politikalar) düzeydeki çeşitli parametrelerin etkileşimiyle şekillenen çok boyutlu bir süreçtir. Savaşlar, ülkelerin değişen ekonomik ve politik yapıları ile uluslararası anlaşmalar gibi unsurlar makro düzeydeki nedenler arasında yer alırken; bireyin veya yakın çevresinin karşılaştığı hastalık, ölüm gibi olaylar ya da ailenin ekonomik ve sosyal yapısındaki değişiklikler mikro düzeyde etkili olan nedenler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, geri dönüş göçü bazı araştırmalarda bireylerin optimal karar verme süreçlerinin bir parçası olarak

değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, göç kararı; bireylerin yaşamları boyunca elde edecekleri toplam faydayı maksimize etmeyi hedefleyen rasyonel bir strateji olarak ele alınmaktadır (Hamdouch ve Wahba 2015). Diğer yandan ilgili literatür Geri dönüş göçünü farklı kuramsal yaklaşımlar ve sosyolojik dinamikler çerçevesinde çok boyutlu bir olgu olarak ele almaktadır. Cassarino (2008), geri dönüş göçünü “hazırlık” ve “kesin dönüş” olmak üzere iki temel aşamada değerlendirerek sürecin yapısal ve bireysel koşullarını vurgulamaktadır. Rogers’a (1984) göre geri dönüş göçü, köken ülkede ortaya çıkan olumlu gelişmeler, bireyin ailesi ya da ülkesi tarafından ihtiyaç duyulduğu hissi, göç edilen ülkede yaşanan olumsuz dönüşümler ve göç öncesi belirlenen hedeflerin gerçekleştirilememesi gibi etkenlerle şekillenmektedir. Cerase (1974) ise bu göç biçimini başarısızlık, muhafazakârlık, emeklilik ve yenilikçilik gibi farklı güdüsel kategorilerle açıklarken; Wyman (2001) geri dönen bireyleri başarı ya da başarısızlık durumlarına göre, memleket özlemi, ailesel bağlılık ya da ev sahibi toplumla yaşanan kültürel uyumsuzluk gibi motivasyonlara göre sınıflandırmaktadır. Öte yandan Durstman ve arkadaşları (1996), geri dönüş göçünü kişisel özellikler, beşerî sermaye düzeyi, yaş, göç edilen ülkede geçirilen süre, eğitim durumu, dil yeterliliği ve mesleki beceriler gibi bireysel nitelikler bağlamında değerlendirmektedir.

Tüm bu kuramsal çerçeveye ilaveten özellikle savaş, iç çatışma ve siyasi baskılar nedeniyle yerinden edilen bireylerin ilk hedefi hayatta kalmak olsa da göç sürecinin ilerleyen aşamalarında “geri dönüş” olasılığı da gerek bireysel gerek kolektif düzlemde tartışılmaya başlanmaktadır (Crisp ve Long 2016: 143; Black ve Gent 2006: 16; Bakewell 1999). Siyasal çatışmaların sonlanması (Bilecen ve Araz 2015: 147) ve siyasal yapıda meydana gelen değişim, (Hansen 2008: 1121) geri dönüş kararını etkileyen temel belirleyiciler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, köken ülkeye dair güvenlik algısının iyileşmesi, siyasal istikrarın sağlanması ve demokratikleşme yönünde atılan adımlar, hem bireysel düzeyde geri dönme motivasyonunu artırmakta hem de topluluk temelli dönüş dinamiklerini yeniden şekillendirmektedir. Böylece, “geri dönüş göçü” kavramı, sığınılan ülkelerden göçün kaynak ülkesine yönelik gerçekleştirilen göçler olarak günümüz zorunlu göç hareketlerinin seyrinde önemli bir inceleme alanı haline gelmiş ve göçmenlerin menşe ülkelerine geri dönme kararlarını ve süreçlerini farklı dinamikler çerçevesinde açıklanmıştır (Geyik Yıldırım 2023: 186).

Zorunlu göç bağlamında mültecilerin geri dönmeyi arzuladıkları “ev” ise yalnızca siyasal bir varlığa atıfla tanımlanan coğrafi bir mekândan ibaret değil aynı zamanda aidiyet, kimlik ve toplumsal bağların yeniden inşasını içeren çok katmanlı bir anlam dünyasını temsil etmektedir. Bu çerçevede, gönüllü geri dönüş salt fiziksel bir yeniden yerleşim ya da kaynak

lkeye yönelik meknsal bir hareketlilikten ibaret olmayıp; bireyin ait olduğu toplulukla kurduğu tarihsel, kültürel ve sosyal bağların yeniden tesisine yönelik kolektif bir süreci ifade etmektedir (Warner 1994: 162). Dolayısıyla, gönüllü geri dönüş, bir ülkeye ya da sınır çizgisine doğru yönelen hareketten çok, sosyal bir birliktelee, kültürel hafızaya ve duygusal aidiyete yönelik bir geri dönüş anlamı taıtmaktadır.

Yöntem

Konya ilinde ikamet eden Suriyelilerin, geri dönüş ya da Türkiye’de kalma kararlarını etkileyen faktörleri nedensellik ilişkisi içerisinde anlamak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, olayları ve olguları açıklamaktan ziyade anlamacı yöntemle hareket ederek katılımcıların tecrübe ettikleri alandan veri toplar ve araştırmacı, katılımcılarla doğrudan konuşarak bilgi elde eder (Creswell 2014: 45-47). Bu nedenle, araştırmada nitel yaklaşıma odaklanmak, araştırma sorusuna derinlemesine yanıtlar bulunmasına olanak sağlamıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda sistematik hareket edilmiş ve verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Böylece önceden araştırmacı tarafından belirlenen sorulara ek olarak görüşme esnasında katılımcının verdiği cevaplar doğrultusunda yeni sorular üretilmiştir. Görüşmeler Şubat-Mart 2024 tarihleri arasında, katılımcıların onayı alınarak Konya’nın farklı mahallelerinde ve Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde araştırmacı hem ses kaydı hem de detaylı notlar alarak verilerin bütüncül biçimde toplanmasını sağlamıştır.

Nitel araştırmalarda rastlantısallık mantığının nadiren tercih edilmesi ve sosyal gerçekliğin genellemeler yoluyla incelenememesi (Patton 2014), katılımcı seçiminde belirli bir stratejik yaklaşımı gerektirmektedir. Araştırma sahasına erişim ise görüşmelerin gerçekleştirileceği bireylerin referansı ile sağlanmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlenirken nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örneklem çeşitlerinden maksimum çeşitlilik örneklem tekniği tercih edilmiştir. Böylece konuyla ilgili farklı perspektifleri yansıtabilmek için (Christensen, Johnson ve Turner 2015), farklı cinsiyet, ya, eğitim, medeni durum, gelir düzeyi ve çeşitli meslek gruplarının yanı sıra ğrenci, ev hanımları da araştırmaya dahil edilmiş ve araştırılan olgunun farklı boyutlarına dair geniş ve zgn bilgiler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak adına, görüşme sonrası analiz edilen bulgular özetlenerek ilgili katılımcılarla paylaılmı ve yanı anlaşıldığı düşünülen ifadeler revize edilmiştir. Ayrıca her katılımcıya anonimlik sağlamak amacıyla takma adlar kullanılmış, kişisel bilgiler gizli tutulmuştur. Araştırma sürecinde etik kurallara titizlikle riayet

edilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış, gönüllü katılım esası benimsenmiş ve istedikleri takdirde görüşmeden çekilme hakları olduğu belirtilmiştir. Araştırma, üniversitenin Etik Kurul onayı ile yürütülmüş ve katılımcıların güvenliği ve mahremiyeti ön planda tutulmuştur. Bu çalışmanın sınırlılıkları arasında, görüşme yapılan katılımcı sayısının nitel araştırma çerçevesinde anlamlı derinlik sunsa da genellenebilirlik açısından kısıtlı oluşu, bazı Suriyeli bireylerin resmi statülerine ilişkin kaygılar nedeniyle görüşmeye katılmak istememeleri yer almaktadır. Ayrıca görüşmelerin Türkçe yapılmış olması, bazı katılımcılar için ifadelerini tam olarak aktaramama riskini de doğurmuştur. Bu sınırlılıklar, elde edilen bulguların yorumlanmasında dikkatle göz önünde bulundurulmuştur. Toplanan veriler, nitel araştırma yöntemlerine uygun şekilde tematik analiz kullanılarak sınıflandırılmış, yorumlanmış ve yapılandırılmıştır.

Tablo: 1: Katılımcılara dair bilgiler

Kod	İl	Geliş Tarihi	Suriye'deki Meslek	Türkiye'deki Meslek	Vatandaşlık
Abbas, 46 Yaşında, Para Transferi	Hums	2017	Mobilyacı	Para Transferi	Var
Abdelaziz, 59 Yaşında, Emlakçı	Hums	2014	Emlakçı	Emlakçı	Yok
Alia, 18 Yaşında, Öğrenci	Halep	2014	-	Öğrenci	Yok
Asaf, 25 Yaşında, Kaynakçı	Halep	2013	-	Kaynakçı	Yok
Bilal, 28 Yaşında, Pastaneci	Halep	2013	-	Pastane	Var
Emir, 26 Yaşında, İnşaatçı	Halep	2013	-	İnşaat Ustası	Yok
Faysal, 33 Yaşında, Araba Tamircisi	Hums	2013	Tamirci	Tamirci	Yok
Hassan, 38 Yaşında, Boyacı	Halep	2013	Boyacı	Boyacı	Yok
Mahir, 50 Yaşında, Pastaneci	Halep	2014	Mandıra Fabrikası sahibi	Pastacı	Var
Malak, 36 Yaşında, Ev Hanımı	Halep	2013	Ev hanımı	Ev hanımı	Yok
Manal, 18 Yaşında, Öğrenci	Halep	2015	-	Öğrenci	Yok
Mariam, 24 Yaşında, Öğrenci	Hums	2013	-	Öğrenci	Var
Mehdi, 33 Yaşında, İzolasyoncu	Halep	2014	Tamirci	İzolasyon	Yok
Necati, 18 Yaşında, Berber	Halep	2014	-	Berber	Var
Rebi, 42 Yaşında, Berber	Halep	2014	Öğretmen	Berber	Var
Yasir, 58 Yaşında, İş adamı	Halep	2013	Ticaret	Ticaret	Var

Farklı başlıklar altında Konya'daki Suriyeliler ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında (Koyuncu 2014; 2018; Çataklı ve Taşdoğan 2024; Kayaoğlu 2023) Konya'daki Suriyelilerin yarısından fazlasının Halep'ten geldiği görülmektedir. Çalışmaya katılan Suriyelilerin Türkiye'ye göç tarihlerinin ağırlıklı olarak 2013-2014 yıllardır. Bu dönem, DAESH'in Suriye'de etkisini artırmaya başladığı ve bölge halkının terör örgütleri aracılığıyla bilinçli ve sistematik bir şekilde göçe zorlandığı süreçle örtüşmektedir. Katılımcılar arasında, Suriye'de bir meslek sahibi olanların büyük çoğunluğunun Türkiye'de de aynı mesleği icra etmeye devam ettiği

gözlemlenmektedir. Öte yandan, 13-14 yaşlarında Türkiye'ye gelen bireylerin, aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla bir meslek edinme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bebek yaşta göç edenler ya da Türkiye'de doğanlar ise eğitim süreçlerine devam etmektedir. Bu durum özellikle kadınlar açısından oldukça önemlidir. Nitekim Türkiye'ye bebek yaşta gelen ya da Türkiye'de doğan kadınların tamamı eğitimlerine devam etmekte olup, Suriyelilerin kadınların toplumsal konumları ve cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını ve uygulamalarını da değiştirdiği görülmektedir.

Bulgular

G Sonrası Türkiye'de Yaşam

Bebeklik döneminde Türkiye'ye gelen veya burada doğan çocukların büyük çoğunluğunun, Türkiye'yi vatan olarak benimsediği ve Suriye'ye dönme isteği taşımadığı gözlemlenmektedir.

“Annem ve babam çok istiyor ama kardeşim dönmeyi hiç istemiyor. Türkiye'yi çok seviyor. Çünkü ben biraz hatırlıyorum ama o hiç hatırlamıyor Suriye'yi. Arkadaşım yok orayı bilmiyorum diyor. Yani korkuyor çünkü burayı biliyor orayı bilmiyor” (Alia, 18 Yaşında, ğrenci).

“Liseye giden oğlan asla istemiyor. Benim orada arkadaşlarım yok diyor. On yıldır buraya alıştılar. Orada nasıl olur bilmiyorlar” (Mahir, 50 Yaşında, Pastaneci).

“Küçük oğlum var Türkiye'yi çok seviyor dönmek istemiyor” (Malak, 36 Yaşında, Ev Hanımı).

“ocuklar hiç istemiyor. Oğlan burada kalmak istiyor, ben gitmem orada arkadaşım yok diyor. Burada arkadaşları tamamen Türk. Hiç Suriyeli tanımıyor çevrede. Apartmanda hep Türkler yaşıyor. Okulda da hep Türkler var” (Mehdi, 33 Yaşında, İzolasyoncu).

Bu durumun temel sebeplerinden biri, bu ocukların Suriye'yi doğrudan deneyimlememiş olmaları ve dolayısıyla oraya dair bir aidiyet hissi geliştirmemeleridir. Ayrıca, mevcut yaşam düzenlerinin değişmesi ve bilinmezlik içeren yeni bir ortama uyum sağlama zorunluluğu, onların Suriye'ye dönüş fikrine karşı mesafeli yaklaşmalarına neden olmaktadır. Öte yandan, ebeveynler arasında Suriye'ye dönme isteği daha fazla gözlemlenmektedir. Bununla birlikte bölgesel ya da bireysel faktörlerinde geri dönüş kararında etkili olduğu görülmektedir. Halep kırsalından gelen kadınların yaşadıkları bölgede ev işlerine ve ocuk bakımına ek olarak bağ ve bahçe işleri, hayvanların beslenmesi, süt sağımı, sağılan sütlerin işlenmesi, yaz aylarında hasat işlemleri vb. gibi Suriye'deki iş yükü nedeniyle Suriye'ye dönmek istemediği görülmektedir. Suriyeli kadınlar, geçmişte kırsal bölgelerde ağır işlerde çalışırken, Türkiye'de nispeten daha rahat bir hayat sürdükleri için geri dönme konusunda isteksizdir. Emir'in ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir: *Hanımlar ve annem hiç dönmek istemiyor. Çünkü eskiden ifilikte hanımlar çalışır erkekler alışmazdı. Biz geldik şimdi biz*

çalışıyoruz, hanımlar oturuyor. Şimdi gitsek yine hanımlar çalışacak (Emir, 26 Yaşında, İnşaatçı). Diğer yandan Suriye’de var olan gelin kayıncı tartışmaları, kan davası gibi bireysel sorunların da geri dönüş kararında etkili olduğu ve geri dönüşü olumsuz etkilediği görülmektedir.

Suriye’ye Dönüş Eğiliminde Belirleyici Faktörler

Çalışmaya katılan bireylerden yalnızca biri hariç tüm katılımcılar Suriye’ye geri dönmeyi düşündüklerini belirtmiştir. “Suriye’ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar büyük ölçüde benzerlik göstermekte olup, katılımcıların çoğu “Evet” ile başlayan “ama” ile devam eden cevaplar vermişlerdir. Başka bir ifade ile (kan davası sebebiyle Suriye’ye dönmeyi istemeyen katılımcımız hariç) tüm katılımcılar Suriye’ye dönmeyi arzulamaktadır. Ancak geri dönüş için koşulların oluşması gerektiği de ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, geri dönüş kararını şekillendiren üç temel unsur öne çıkmaktadır: (a) Suriye’deki mevcut koşullar, (b) geri dönüş sürecinde karşılaşılabilecek muhtemel zorluklar ve (c) Türkiye’deki yaşam koşulları ile oluşturulan sosyo-ekonomik düzen.

Dikkat çekici bir bulgu olarak, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olan katılımcılar, uygun şartların oluşması hâlinde kesin dönüş yapmayı düşündüklerini ifade etmektedir. Öte yandan, vatandaşlık hakkına sahip olmayan ve geçici koruma statüsünde bulunan bireylerin önemli bir kısmı, öncelikle vatandaşlık hakkı elde etmeyi arzuladıklarını belirtmektedir. Bu yolla Suriye Türkiye arasında gidip gelebilmeyi ve koşulların oluşma durumuna göre kararlarını belirlemeyi istemektedirler.

(a) Suriye’deki mevcut koşullar: Katılımcılar, geri dönüş kararlarını şekillendiren en temel ve öncelikli unsurun Suriye’deki mevcut durum olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, geri dönüş sürecinde belirleyici olan faktörler; yeniden imar çalışmaları, ekonomik istikrar, güvenlik durumu ve ülkede bulunan aile ve akrabalık ilişkileri olarak sıralanmaktadır.

“Bina sıkıntısı var. Her taraf yıkılmış çok sıkıntı var. Ev yok, Hums’un %80’i yıkılmış en kötü yer Hums. Ben gittim baktım kilometrelerce sokak yıkık harap durumda” (Faysal, 33 Yaşında, Araba Tamircisi).

“Evi kendimiz yaptırıyoruz çok masraf. Dükkan yıkılmış, ev yıkılmış. Dümdüz olmuş” (Mehdi, 33 Yaşında, İzolasyoncu).

“Komşular, akrabalar evin videosunu gönderdi çok kötü durumda. Sadece inşaat halinde. Yıkılmamış ama çok iş var. Gidip kalamazsın çok tamir gerekiyor” (Alia, 18 Yaşında, Öğrenci).

Türkiye’deki Suriyelilerin ekonomik sebepler ve geçim kaygısı gibi nedenlerle yakın gelecekte geri dönüşü uygulanabilir bir seçenek değildir (Yıldırım Yücel 2019). Nitekim,

Suriye, zellikle Halep, mevcut savaş koşulları sonucunda büyük bir tahribata uğramış olup yıkımın boyutları tahminlerin ötesindedir. Bu bağlamda şehirlerin yeniden imarı ilk ve öncelikli koşul olup yaşamsal ve ekonomik işleyişin yeniden sağlanabilmesi için kritik bir öneme sahiptir. Halep gibi büyük şehirlerde, konut alanlarından sanayi tesislerine, küçük ve orta ölçekli işletmelerden altyapı hizmetlerine kadar geniş bir yeniden inşa süreci gereklidir. Katılımcıların bir kısmı ya doğrudan Suriye’ye giderek ya da akraba ve komşularından gelen görüntüler ve bilgiler aracılığıyla evlerinin ve yaşadıkları şehirlerin mevcut durumunu değerlendirmektedir. Görüşmelerden elde edilen bulgular, bölgede ciddi altyapı sorunlarının devam ettiğini ve barınma koşullarının büyük ölçüde yetersiz olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu evlerinin tamamen yıkıldığını, dolayısıyla geri dönmeleri halinde kalacak bir yerlerinin olmadığını belirtmektedir. Diğer katılımcılar ise evlerinin kısmen ayakta olduğunu, ancak ciddi tadilat ve onarım gerektirdiğini ifade etmektedir. Barınma konusundaki temel sorunlardan biri de yıkımın geniş bir alana yayılmış olması nedeniyle kiralık konut bulmanın neredeyse imkânsız olmasıdır.

Özellikle altyapı hizmetlerinin büyük oranda aksadığı, elektriğin gün içerisinde yalnızca kısa sürelerle sağlandığı ve temel yaşam koşullarının sürdürülebilir olmaktan uzak olduğu belirtilmektedir.

“Düşünüyorum ama hemen gidemem biraz zaman lazım. Geçenlerde Halep’e gittim. 15 gün orada kaldım. Elektrik yok, hizmet az, belediye alışmıyor. Isıtma yok. Herkes ceketle, battaniyeyle oturuyor. Soğuk. Odun sobası var ama yakacak odun yok. Akşam soba kapanıyor battaniyeyle yatıyor insanlar” (Yasir, 58 Yaşında, İş adamı).

“Taşlar var, ev yok, duvarlar yıkılmış. Gittim, gezdim, gördüm. Esad gidince görmek istedim gidilir mi gidilmez mi diye. şimdi gitmek çok zor. Elektrik yok günde birkaç saat geliyor bazen hiç gelmiyor. Güneş enerjisi kullanıyorlar ama gece elektrik yok gündüz de az” (Rebi, 42 Yaşında, Berber).

Elektrik, su, doğalgaz, yol, ulaşım, internet gibi temel altyapı hizmetlerinin yeniden inşa edilmesi, yalnızca günlük yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik kalkınma için de temel bir gereklilik teşkil etmektedir. Özellikle elektrik gibi temel bir altyapı hizmetinin yeniden sağlanması, Suriye'nin savaştan çıkış sürecinde karşılaştığı en büyük zorluklardan biridir. Elektrik şebekelerinin büyük ölçüde tahrip olması, enerji temininde kesintilere yol açmakta ve bu durum hem günlük yaşamı hem de ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte, elektrik üretimi için alternatif çözümler de gündeme gelmektedir. Güneş enerjisi, bu bağlamda potansiyel bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Güneş panellerinin kurulması, bireysel düzeyde hem sıcak su temini hem de elektrik ihtiyaının

karşılanması için düşük maliyetli ve sürdürülebilir bir alternatif sunmakla birlikte yeterli düzeyde değildir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun kesin geri dönüş yapmış bir akrabası, yakını veya tanıdığı bulunmamaktadır. Ancak, kesin dönüş yapmış tanıdıkları olanlar ile özellikle 8 Aralık 2024 sonrasında Suriye'ye gidip gelen veya dönüş yapanlarla iletişim kuran katılımcılar, mevcut koşulların olumsuz olduğunu vurgulamaktadır. Kesin geri dönüş yapmış tanıdıkları bulunan katılımcılar, söz konusu kişilerin kararlarından pişman olduklarını ve Suriye'ye dönmeyi düşünenlere beklmelerini tavsiye ettiklerini belirtmektedir. Benzer şekilde, savaş sürecinde başka bir ülkeye göç etmeyen ve hâlihazırda Suriye'de yaşayan Suriyelilerin de Türkiye'deki akrabalarına ve tanıdıklarına geri dönüş için acele edilmemesi yönünde uyarılarda bulundukları görülmektedir. Suriye'ye gidip gelen katılımcılar ise mevcut şartların henüz yaşanabilir bir düzeye ulaşmadığını ifade etmektedir:

“Gidenler gelmeyin diyor. Kesin giden bir arkadaş sakın gelme ben pişmanım diyor” (Hassan, 38 Yaşında, Boyacı).

“Orada olan hiç çıkmayan akrabalarımız var daha gelin demiyorlar. Bekleyin diyorlar. Emin olmak istiyorlar” (Necati, 18 Yaşında, Berber).

“Suriye'deki arkadaş İstanbul'da çalışıyor dört çocuğu var. Ben gittikten sonra konuştuk. Nasıl orası? Döneyim mi? diye sordu. Dedim dönme. Bekle. İş yok. Gelsen ne yapacaksın? Anneme de dedim söyle herkese dönmesinler. Bir yıl iki yıl geçsin öyle dönsünler” (Yasir, 58 Yaşında, İş adamı).

İkinci koşul ise ekonominin canlanması, ticaretin ve sanayinin yeniden işlevsel hale gelmesi, sığınmacıların geri dönüş kararlarını etkileyen önemli unsurlardan biridir. İlgili literatürde (Özdemir 2008; İslamoğlu vd. 2013) sıklıkla vurgulanan ekonomi hem göç edilen ülke ekonomisini hem de tersine hareketliliği etkileyen önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, göç edilen ülke ekonomisinin koşulları, sığınmacıların o ülkeye çekilmesinde belirleyici bir rol oynarken, aynı şekilde o ülkede meydana gelen ekonomik krizler ve olumsuz ekonomik koşullar, tersine göç sürecini de etkileyebilmektedir. Ancak bu çalışmada elde edilen veriler, tersine göç sürecinin ekonomik yönünün, göç edilen ülke ile değil, daha çok geri dönecek olan ülke olan Suriye ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Yani, sığınmacıların geri dönüş kararı, büyük ölçüde Suriye'nin ekonomik koşullarına, iş fırsatlarına ve sanayinin yeniden canlanma potansiyeline dayanmaktadır. Bu durum, tersine göç sürecini şekillendiren önemli bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Şimdi Suriye'deki iş yeri yok. Gidince mobilyacığa devam eder, Türkiye ile mobilya sektöründe alışveriş yaparım. Yeniden yapılaşma olursa mobilyaya ihtiyaç olacak ama

hammadde yok. O yüzden buradan hammadde alıp orada üretirim” (Abbas, 46 Yaşında, Para Transferi).

“Buradaki adam orada ailesine bakıyor. Para gönderiyor yardım yapıyor. Bu adam döner de orada iş bulamazsa açlıktan ölür tüm ailesi. Sekiz on kişiye yeri geliyor tek kişi bakıyor. Gençler burada çalışıp para gönderiyor. Ama iş olursa bırakıp dönerim” (Abdelaziz, 59 Yaşında, Emlakçı).

nc koşul ise güvenliktir. Mevcut durumda, kolluk kuvvetlerinin yetersizliği nedeniyle hırsızlık, gasp ve yağma suları yaygın hale gelmiş ve bu durum Suriye’deki halkın günlük yaşamını ciddi şekilde etkilemiştir. Birçok birey hem kendisinin hem de ailesinin güvenliğini sağlamak amacıyla silah taşımak zorunda kalmış, bu da toplumsal güven ortamını ciddi şekilde zedelemiştir. Güvenliğin sağlanamaması, kişilerin hem fiziksel hem de psikolojik açıdan huzursuzluk yaşamalarına neden olmakta, bu da geri dönüş kararlarında belirleyici bir faktör olmaktadır. Bu bağlamda, güvenliğin yeniden tesis edilmesi, sığımmacıların Suriye’ye geri dönüş sürecinde en kritik koşullardan biri olarak öne çıkmaktadır:

“Benim arkadaş döndü video çekti ağlıyor. Diyor ki herkes yanında tabanca öyle alışıyor. Ben oraya gidersem mecbur yanımda tabanca taşıyacam. Hırsız ok” (Emir, 26 Yaşında, İnşaatçı).

“Bak řu çocuğu dn öldürdüler (Telefondan genç bir adam resmi gösteriyor). Para havalesinde çalışıyor o tarafta. Fidyeye istediler öldürdüler. Kim ldryor bilinmiyor. Herkesin silahı var, herkes haramiliğe başlamış. Eskinin husumetini de görüyorsun. Bunlar korkutuyor biraz” (Abbas, 46 Yaşında, Para Transferi).

“Bizim mahallede akrabayla görüştük sabah kalkmışlar beş kişi öldürülmüş. Kim öldürmüş kim yapmış bilmiyor. Kamera yok, güvenlik yok. şimdi ilk kamera takacaklarımış. Kamera olursa dört beş aya biter bu iş. Devlet řu an zayıf” (Hassan, 38 Yaşında, Boyacı).

Ayrıca, zellikle Halep’te PYD terör örgütünün kontrolünde bulunan şeyh Maksut ve Eşrefiye mahallelerine komşu bölgelerden gelen katılımcılar için, söz konusu güvenlik sorunlarına ek olarak, terör kaynaklı güvenlik tehditleri de mevcuttur. Bu bölgelerdeki katılımcılar, terör örgütünün faaliyetlerinden ve buna bağlı olarak yaşanan şiddet olaylarından doğrudan etkilenmiş, güvenlik kaygıları bu bağlamda daha da derinleşmiştir. Katılımcılarımızdan Yasir’in ifadeleri bu durumu özetlemektedir:

“Güvenlik řu anda az. Buraya gitme o taraf PKK/PYD taraflı diye levhalar asılmış. Biliyorsun PKK’yı. PKK rejim gibi. Türkiye destek olacak güvenlik konusunda. Hırsızlık var. Bizim mahallenin adı Gaziantep Caddesi. En yakın mahalle Kürt tarafında orada PYD keskin nişancısı var. Ben 15 gün orada o yolu kullanmadım. Görüyorsun anayolda görüyor vuruyor. Anayolda tır var vuruyor” (Yasir, 58 Yaşında, İş adamı).

Suriyelilerin geri dönüşüne ilişkin tartışmalarda genellikle göz ardı edilen bir diğer önemli faktör ise akrabalık ilişkileridir. Katılımcıların büyük bir kısmı, akrabalarının ve

tanıdıklarının büyük çoğunluğunun Türkiye’de bulunması nedeniyle, yakınlarının geri dönmesi durumunda kendilerinin de Suriye’ye dönmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir. Diğer yandan, Suriye’de akrabası veya tanıdığı bulunmayan bireyler, burada kalma tercihlerini daha baskın bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Sosyal bağlar, geri dönüş kararlarını şekillendiren kritik bir etken olarak, katılımcıların yaşam tercihlerinde önemli bir rol oynamaktadır:

“Bizim burada akrabalar geri gitmezse biz gidemeyiz. Kendimizi yabancı olarak hissetmiyoruz bu mahallede amcalar, amcaoğulları... Oradaki (Suriye’deki) mahalle burada artık. Birbirimize gelip gidiyoruz, o avantaj oldu bize. Amcam geliyor gidiyor, kadınlar gün içinde görüşüyorlar. Burası vatan gibi oldu artık. Ama bir iki aile giderse hepimiz otomatik olarak gideriz” (Hassan, 38 Yaşında, Boyacı).

“...Vatan, içinde akrabaların var. Burada akrabalar, arkadaşlar hep dönüyor. Burada da Türk arkadaşlar var ama tüm arkadaşlarım Suriyeli. Ben kaç yaşındayım kendi memleketimi, kendi arkadaşlarımı istiyorum onlar giderse bende giderim” (Mahir, 50 Yaşında, Pastaneci).

(b) Geri dönüş sürecinde karşılaşılması muhtemel zorluklar: Geri dönüş sürecinde karşılaşılması muhtemel zorluklar konusunda üç husus ön plana çıkmaktadır. Birinci husus taşınma masraflarının yüksekliğidir. Mehdi’nin ifadeleri tüm katılımcıların ortak serzenişine tercüman olacak niteliktedir.

“Fabrikalar nakliye yapıyor 54 bin lira istiyor. Halep’e kadar götürmek buradan 54 bin lira tutuyor. Eşyayı burada bıraksan orada çok pahalı. Zaten bulmak da imkânsız. Burada aldın on liraysa orada 20 lira” (Mehdi, 33 Yaşında, İzolasyoncu).

Geri dönüş sürecinde karşılaşılması muhtemel zorluklar konusunda ikinci husus Türkiye sınırında geri dönüş işlemlerinin yavaş ilerlemesidir. Nitekim katılımcılar, geri dönüş yapan tanıdıkları ile yaptıkları görüşmelerde sınırdaki işlemlerin çok yavaş ilerlediği halihazırda geri dönüşler çok yoğun olmadığı halde bu sorunlar yaşanırken özellikle yaz aylarında yoğunluğun artması ile bu sürecin çekilmez bir çileye dönüşeceği yönündeki endişelerini dile getirmişlerdir.

“Sınırdaki zorluk yaşıyorlar. Sayı çok ve her beş saatte bir ailenin geçtiğini duyduk. Sosyal medyada duydum mesela çok yavaş gidiyormuş sıra. Kimliğini veriyorsun vs. çok sıra varmış. Gaziantep’te yazmışlar o gruplarda biz burada kaç saat bekliyoruz sadece iki kişi geçti diyorlar” (Mariam, 24 Yaşında, Öğrenci).

Son olarak Suriye’ye geri dönenlerin, ikametlerine ulaşana kadar gasp veya yağma gibi güvenlik tehditleriyle karşılaşma endişesi dile getirilmektedir. Suriye’de mevcut koşullarda henüz düzenli bir kolluk kuvvetinin oluşturulamaması ve tesis edilemeyen güvenlik Suriyeliler de özellikle aileleri ve çocukları için ciddi bir tehdit algısını beraberinde getirmektedir.

“En büyük sıkıntı güvenlik. Burada değil orada. Şimdi sen dışardan geldin ya seni zengin sanıyorlar hemen yol kesiyorlar haramilik yapıyorlar. Malını, parayı, silahın yoksa canını. Güvenli yerler var ama ya denk gelersen ne olacak. Hadi kendin oldun

sıkıntı değil ama hanım, çocuklar varsa o zaman ne olur?” (Abbas, 46 Yaşında, Para Transferi).

(c) Türkiye’deki yaşam koşulları ve kurulan düzen: Türkiye’de sığınmacıların büyük çoğunluğu, mevcut düzenin kurulduğu bir yaşam sürmektedir. Bu düzen, belediyeçilik hizmetleri, sağlık, eğitim, ulaşıım gibi temel altyapı hizmetleri ile birlikte, özellikle güvenli bir ortamda yaşama imkânı sunmaktadır. Bu unsurlar, sığınmacıların genel memnuniyetini arttıran faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, kira ücretlerinin yüksekliği, sosyal dışlanma ve geçici koruma statüsünden kaynaklanan hak mahrumiyetleri, kurulan bu düzenin en belirgin zorlukları arasında yer almaktadır. Bu faktörler, sığınmacıların yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen ve uyum sürecini zorlaştıran temel engeller olarak bazı Suriyelilerin geri dönüş kararı almasında etkilidir.

“Kayseri’de bir Suriyeli fenalık yapmış ben burada işe gelirken bana kfrediyorlar. Bak benim iki oğlan var işe gelip eve gidiyorum kimseye fenalık yapmıyorum” (Asaf, 25 Yaşında, Kaynakçı).

“Son durak bizim vatan. Benim vatanım orası. Burası zor, kira çok yüksek belki orada da kira veririz ama burası çok pahalı. Biz sürekli ev taşıdık. Kahramanmaraş depremi oldu kiralar arttı. %25 zam dediler ama %100 zam yapıldı” (Mehdi, 33 Yaşında, İzolasyoncu).

Ek olarak, çocukların eğitim hayatlarına devam etmeleri, mevcut düzenin ani bir kararla bozulmak istenmemesi ve sığınmacıların sürece temkinli yaklaşarak gelişmeleri dikkatle takip etmeleri, geri dönüş kararında belirleyici faktörler arasında yer almaktadır. Bu durum, bireylerin yalnızca mevcut ekonomik ve güvenlik koşullarını değil, aynı zamanda uzun vadeli istikrarı da göz önünde bulundurarak hareket ettiklerini göstermektedir.

“ocukları da düşünüyorum. Kız burada doğdu bilmez Suriye’yi. Onlar ne yapacak? İsterlerse kalacaklar bu yüzden buradaki evi kapatmayı düşünmüyorum. Zaten ticaret yapıyorum gider gelirim. Çocuklar isterse kalırlar” (Yasir, 58 Yaşında, İş adamı).

“ocukların okulu düşündürüyor beni. Buradaki okullar çok iyi ama orada düzen yok, okul yok, olacak tabi ama burası gibi olur mu bilmiyorum. Yaz olunca öğretmenleri arıyor, tatil olsa bile arıyor, dev veriyor, ilgileniyor” (Mehdi, 33 Yaşında, İzolasyoncu).

“şimdi çocukların hepsi okuyor. Büyük kız Karatay niversitesinde bilgisayar mühendisliği okuyor. Okul bitene kadar burada kalacak. Çocukların okulu için belki en az üç yıl gidemem” (Abbas, 46 Yaşında, Para Transferi).

Benzer şekilde, Türkiye’de bulundukları süre boyunca Türkçe öğrenemeyen ve toplumsal uyum sürecinde zorluk yaşayan ev hanımları da özellikle akraba ve tanıdıklarının geri dönmesi halinde Suriye’ye dönme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir:

“Gittiğimiz ülkeler hep Arapça konuşmayan ülkeler. Mesela benim annem hala Türkçe konuşmayı bilmiyor. Ne kadar rahat olursak olalım kendi dilimizi konuştuğumuz kadar rahat değiliz. Her bir geri döneni duyduğu zaman gelip anlatıyor onlar gitmiş bizde gidelim diye” (Mariam, 24 Yaşında, Öğrenci).

Bu bağlamda, dil yeterliliği ve sosyal çevre, sığınmacıların hem Türkiye'deki uyum süreçlerini hem de geri dönüş kararlarını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, klasik göç kuramlarının sunduğu göçmen temelli perspektifin günümüz zorunlu göç süreçlerini açıklamakta yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Uluslararası göç literatüründe uzun süre baskın olan ekonomik belirleyicilere dayalı yaklaşımlar, özellikle Suriyelilerin göçü gibi zorunlu ve kitlesel göç hareketlerini analiz etmek için yeterli teorik çerçeveyi sunmamaktadır. Dolayısıyla, literatürde göçün itici-çekici faktörlerini ve geri dönüş dinamiklerini ele alan yaklaşımların, zorunlu göç bağlamında yeniden değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çerçeveden hareketle geri dönüş sürecini mikro düzeyde ele almak, geri dönüş kararlarını anlamada daha kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Örneğin, Suriye'deki geri dönüş süreci, bölgelere özgü farklılıklar göstermektedir. Özellikle PYD'nin kontrolündeki Deyrizor, Rakka ve Kamışlı gibi bölgelerde, güvenlik ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle geri dönüş olasılığı son derece düşük görünmektedir. Bu bölgelerde, terör örgütü ve silahlı çatışmaların yarattığı tehditler, geri dönüş sürecini büyük ölçüde engellemektedir. Benzer şekilde terör örgütünün elinden alınan Azez, Münbiç, Tel-Rıfat gibi bölgelerde de yıkımın yanı sıra yer altı tünelleri ile sarılmış ve birçok bölgesi patlayıcılarla tuzaklanmış şehirler söz konusu olup bu bölgelere geri dönüş özellikle güvenlik açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Diğer taraftan, Şam'da yıkımın az olduğu, evlerin ve işyerlerinin büyük ölçüde sağlam kaldığı gözlemlenmektedir. Bu bölgede, sanayi ve ticaret faaliyetleri devam etmekte, bu da geri dönüş için daha uygun bir ortam sağlamaktadır. İdlip'te ise, Heyet Tahrir eş-Şam'ın (HTŞ'nin) kontrol ettiği ve belediyeçilik faaliyetlerini sürdürdüğü bölgelerde, nispeten yaşanabilir koşullar mevcutken, diğer alanlar büyük ölçüde yıkıma uğramış durumundadır. Suriye'nin Halep, Hama ve Humus gibi şehirlerinde ise durum daha vahimdir; bu şehirler, büyük ölçüde tahrip olmuş, binalar yıkılmış ve eşyalar yağmalanmıştır. Bu durum, geri dönüşü planlayan bireyler için ciddi engeller teşkil etmektedir. Suriye'deki geri dönüş süreci, bu tür bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında, oldukça karmaşık ve yerel koşullara bağlı olarak şekillenmektedir.

Suriyelilerin geri dönüşüne ilişkin ortaya çıkan en önemli sonuçlardan birini yani harabeye dönmüş bir ülkeye nasıl ve hangi şartlar da bir geri dönüşün gerçekleşeceğine ilişkin

bir öngörüde bulunmamışlardır. Nitekim söz konusu kuramlarda üzerinde hiç durulmasa da bu husus geri dönüşün öncelikli koşulları arasında ilk sıraya şehirlerin/ülkenin yeniden imarını yerleştirmesi açısından oldukça önemlidir. Sosyal yaşamın yeniden inşa edilebilmesi için asli şart olan bu durum yeni dönem de geri dönüş g leri ile ilgili sorunsallardan biri olup hem kuramsal düzeyde hem de politik düzlemde üzerine en çok kafa yorulması gereken konuların başında gelmektedir. Nitekim şehirlerin imarı ve sosyal yaşamın yeniden canlandırılması sadece bireysel çabalar değil, aynı zamanda birlikte yaşadıkları akraba ve koņşularının geri dönmesi de önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, şehirlerin yeniden imarı için gereken altyapı (ulaşım, elektrik, internet, doğalgaz, vb.), ekonomik canlılık ve güvenlik gibi öncelikli ihtiyaçlar, bireylerin tek başına sağlayabileceği hizmetler değildir. Bu tür ihtiyaçların karşılanabilmesi için, Türkiye başta olmak üzere, diğer ülkeler ve özellikle Müslüman  lkelerin (Katar, Ürdün gibi) desteği hayati önem taşımaktadır. Bu destek, Suriye'nin yeniden inşa sürecinin sürdürülebilir ve etkili bir şekilde ilerleyebilmesi için kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda ülkenin yeniden inşası sürecinde Esed döneminde Suriye'ye yönelik başta Batılı  lkeler olmak üzere tüm ülkelerin yaptırımlarının kaldırılması da son derece elzemdir.

Yaz aylarında, özellikle hava koşullarının daha elverişli olması ve inşaat çalışmalarının hızlanmasıyla birlikte, geri dönüş sürecinde önemli bir hareketlilik beklenmektedir. Suriye'deki çeşitli bölgelerde, ekonomik faaliyetlerin canlanması ve yerel halkın yeniden yerleşim yerlerine dönmeye başlaması, yaz aylarında hız kazanabilir. Bu dönemde hem yerel yönetimlerin hem de uluslararası yardımların etkisiyle altyapı çalışmaları ve güvenlik önlemleri güçlendirilebilir. Bununla birlikte, geri dönüşlerin sürdürülebilirliği, yalnızca yaz aylarında sağlanacak hareketlilikle sınırlı kalmayıp, uzun vadeli planlamalar ve uluslararası destek ile şekillenecektir.

Bu süreçte Türkiye sınırındaki işlem yoğunluğunun artması da önemli bir mesele haline gelmektedir. Bu sürecin verimli ve güvenli bir şekilde ilerlemesi için bürokratik engellerin azaltılması, ilgili personel sayısının artırılması, geçici merkezlerin sayısının artırılması, işlem sürelerinin kısaltılması daha hızlı ve etkili bir işleyiş sağlanması oldukça önemlidir. Ayrıca Suriye'ye geri dönüş sürecinde, sığınmacıların ülkeye dönüşünü kolaylaştırmak için STK'ların sürece dahil olduğu bir perspektif benimsenmeli özellikle eşyaların nakliyesini kolaylaştıracak bir yaklaşım geliştirilmelidir.

Suriyelilerin geri dönüş göçü bağlamında konuya bakıldığında klasik g  kuramlarının ve geri dönüş kuramlarının savaş ve i çatışmaya ilişkin bir öngörüde bulunmadıkları için üzerinde yeterince durmadıkları bir başka husus da güvenliktir. Hırsızlık, yağma, gasp, yol kesme gibi daha ziyade mal varlığına yönelik bireysel temelli suların yanı sıra terör gibi sadece

mal varlığını hedef almayan aynı zamanda hem devlet hem de birey için yaşamsal bir tehdit oluşturan sorun alanları da geri dönüş kararına ilişkin sürecin önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Suriye’de yeni bir anayasanın yanı sıra yerel kolluk kuvvetlerinin ikame edilmesi ve bu süreçte Suriye’ye özellikle eğitim desteği verilmesi son derece önemlidir. Ayrıca Suriyelilerin döneceği bölgelerde güvenlik riskleri devam etmektedir. Bu bağlamda uluslararası toplum Suriye hükümeti ile iş birliği içinde geri dönenlerin silahlı çatışmalardan ve terör gruplarının baskısından korunmasını sağlayacak önlemler geliştirmelidir.

Benzer şekilde geri dönüş sonrası sosyal, kültürel hayatın nasıl inşa edileceği de yine kuramların üzerinde yeterince durmadığı bir konudur. Nitekim büyük bir yıkıma sahne olan kentler de gerek geçmişteki sosyal hayatın, akrabalık, komşuluk ilişkilerinin yeniden tesis edilmesi geri dönüş için öncelikli koşullar arasında zikredilmektedir. Ancak hem mevcut yıkım sonrası insanların zaten kısıtlı olan ekonomik şartları dikkate alındığında bireysel olarak evlerini yeniden inşa edebilme imkanları bir tarafa bu büyük yıkımın ardından devletin ortaya koyacağı yeni nazım imar planlarının söz konusu sosyal, kültürel formasyonu koruyup koruyamayacağı ve bunun geri dönüşlere etkisi göz ardı edilmemelidir.

Diğer yandan Türkiye’de büyüyen ve doğan Suriyeli gençler için Suriye belirsizlik alanı olarak algılanmaktadır. Bu gruptaki bireyler, savaşın ve yıkımın izlerini taşıyan bir ülkeye dair hiçbir doğrudan deneyime sahip olmamakla birlikte, yaşadıkları yer olan Türkiye, onlar için vatan kavramını somutlaştıran bir mekân haline gelmiştir. Türkiye, onların kimliklerini şekillendiren, sosyal ve ekonomik fırsatlara ulaşabilecekleri, eğitim aldıkları ve hayatlarını kurdukları bir yer olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durum hem kimlik hem de aidiyet duygusu açısından, geri dönüş sürecinin ve Suriyeli gençlerin gelecekteki kararlarının şekillenmesinde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Bu bağlamda geri dönen çocukların eğitim süreçlerinin kesintiye uğramadan devam edebilmesi de son derece önemlidir. Özellikle Türkiye’de eğitim hayatına devam eden ve Arapça konuşamayan daha da ziyade Arapça yazamayan Suriyeli çocukların Arapça müfredat ile entegrasyonu için yeni eğitim programları geliştirilmesi son derece kritik bir öneme sahiptir. Bu noktada Suriye’nin sadece fiziki değil sosyal, kültürel, ekonomik imarında da uluslararası toplum kadar hükümetler, yerel yönetimler ve elbette sivil toplumun rolü de büyük önem taşımaktadır. Türkiye’den Suriye’ye taşınma masrafları ve işlemlerin yanı sıra Suriye’de eğitim, sağlık, sosyal yardım, meslek edinme, ekonomik iş birliği ve ortaklıkların tesisi, tarımsal alanlardaki (tohum) destekler gibi pek çok alanda sivil toplumun desteği alınmalıdır.

Bu bağlamda Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının uluslararası projelerde daha aktif rol alabilmesi için gerekli hibe düzenlemeleri de dahil olmak üzere sivil topluma alan açılmalıdır.

Tüm olumsuz koşullara ve katılımcıların burada bir düzen kurmuş olmalarına rağmen, Suriyeliler vatanlarına geri dönme konusunda büyük bir heyecan ve kararlılık sergilemektedir. Bu durum ise onların ülkelerinin yeniden imar edileceğine olan inançlarından kaynaklanmaktadır. Suriyeliler, lkelerinin yeniden inşasına kendi imkanları ve yetenekleri doğrultusunda katkıda bulunmak istemektedirler. Elbette, 61 yıllık Baas rejiminin sona ermesiyle ortaya çıkan duygusal tepkiler ve bu süreçteki acı verici deneyimler de göz ardı edilemez. Ancak, Suriyelilerin geri dönüş konusunda gösterdiği kararlılık, özellikle Suriye'nin yeniden imarına dair samimi bir çaba ortaya çıkarsa, klasik g kuramlarının n gördüğünden çok daha fazla geri dönüşün gerçekleşebileceğini göstermektedir. Bu durum hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, bir umut ve yeniden doğuş arayışını simgelemektedir.

Son olarak Suriye'de yapılacak her türlü yenilik, politika veya adım, artık büyük ölçüde Türkiye ile kıyaslanacaktır. Türkiye'nin yaşadığı dönüşüm, ekonomik gelişim, altyapı iyileştirmeleri, sosyal hizmetler ve genel yaşam standartları, Suriyeliler için bir referans noktası haline gelmiştir. Suriyeli bireyler, Türkiye'de edindikleri yaşam deneyimlerine dayanarak, kendi ülkelerinde de benzer bir düzeyde yaşam koşulları beklemektedirler. Bu durum, Suriye'deki yeniden yapılanma sürecini ve ülkenin geleceğini etkileyen önemli bir faktör olacaktır. Suriyeliler, zellikle Suriye'nin fiziki, sosyal, kültürel, kurumsal yeniden imarı sürecinde kendi ülkelerindeki mevcut koşulları değerlendirirken, Türkiye'deki yaşamla kıyaslama yapacak, Türkiye'de sunulan hizmet, imkn ve olanakları bir miyar olarak alacaklardır.

EXTENDED ABSTRACT

The return migration of Syrian refugees is shaped not by individual or economic choices, but by structural factors such as civil war, state violence and forced displacement. Therefore, analyzing return processes after the fall of the Baathist regime provides an opportunity to examine the extent to which economic and social factors, as well as political transformation, have been decisive in return decisions. Finally, Turkey has become an important reference point in the reconstruction of Syria. Syrians expect a similar life in their home country, considering the living standards and experiences they have had in Turkey. This situation necessitates the adoption of a perspective in the reconstruction of Syria that competes not only with physical structures but also with the quality of life.

In this study, qualitative research method was used to understand the factors affecting the decision of Syrians residing in Konya to return or stay in Turkey. In the interviews, predetermined questions were asked, but a flexible structure was maintained by developing additional questions according to the answers of the participants. Purposive sampling technique was used to select the participants and individuals from different age, gender, education, income and occupational groups were included. A summary of the analyzed data was provided to the participants and internal validity was ensured by correcting misunderstandings. When analyzing the data, open and axial coding processes were applied and subjective interpretations were minimized.

The tendency to return to Syria is shaped by various factors. These factors are characterized by a combination of the current conditions in Syria, the potential challenges to be faced during the return process, and the living conditions and established order in Turkey. Security instability and infrastructure destruction in some areas of Syria are among the major factors hindering the return of displaced Syrians. Although there are reconstruction efforts, especially in cities such as Aleppo, Hama and Homs that have suffered major destruction, the rebuilding of the social structures of the local population is an important factor for return decisions. Living conditions in Turkey are another important factor affecting Syrians' return considerations. Turkey offers an environment that can meet basic needs such as education, labor market, health and social services. This situation causes Syrian individuals to develop a sense of belonging to life in Turkey and thus postpone or question their decision to return. In particular, living conditions in Turkey are becoming more attractive for Syrian youth compared to the uncertainty in Syria. This makes it difficult for Syrian children benefiting from the education system in Turkey to integrate with the Arabic curriculum and adapt to their social life. One of the biggest challenges in the process of returning to Syria is the reconstruction of the country. Repairing infrastructure and improving security conditions are critical to the effectiveness of this process. Furthermore, the restoration of basic services such as education and health is an important factor affecting the sustainability of return. International support, especially the lifting of Western sanctions against Syria, is essential for the reconstruction process to succeed. The infrastructure support provided by Turkey and its efforts to rebuild Syria may be effective in accelerating the return process. However, international cooperation and long-term planning are necessary for this process to be successful.

The research findings reveal that the return process to Syria varies significantly at the regional level. Especially in PYD-controlled regions such as Deir ez-Zor, Raqqa and Qamishli,

the security gaps and political instability have reduced the likelihood of return to extremely low levels. In this context, an important shortcoming of existing theories of migration and return stands out: Theories do not focus enough on the need for reconstruction after large-scale destruction and war. However, the reconstruction of cities and social life is one of the main determinants of return decisions. In this process, it is important that not only individuals but also their social environment (such as relatives and neighbors) return together. The reconstruction process necessitates the provision of basic infrastructure services such as transportation, electricity, internet, natural gas and the establishment of economic vitality and security. Especially in the PYD-controlled regions such as Deir ez-Zor, Raqqa and Qamishli, security gaps and political instability reduce the likelihood of return to extremely low levels. On the other hand, as the weather conditions become more favorable in the summer months, it is expected that there will be a movement in the repatriation process. However, this mobility should be supported by long-term, not short-term, planning and sustainable international support. Another important dimension of the return process is security. Individual crimes such as theft, extortion and looting as well as the threat of terrorism directly affect the decisions of individuals who will return. Therefore, a new constitution should be established in Syria and local security units should be strengthened and trained. The reconstruction of social and cultural life after repatriation is a factor that is not sufficiently addressed in the literature but is decisive in practice. The re-establishment of pre-war social relations (kinship, neighborhood, etc.) will make return possible at both individual and social levels. However, it remains an important question mark whether the new master zoning plans to be prepared by the state after the current destruction will be able to preserve this social fabric. Finally, Turkey has become an important reference point in the reconstruction of Syria. Syrians, considering the living standards and experiences they have gained in Turkey, expect a similar life in their own country. This situation necessitates the adoption of a perspective in the reconstruction of Syria that competes not only with physical structures but also with the quality of life.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, 3. Basım. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- Aydemir, S., Şahin, M. C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz, *Journal of Islamic Research*, 28(3), 359-371.
- Bakewell, O. (1999). Returning Refugees or Migrating Villagers? Voluntary Repatriation Programmes in Africa Reconsidered, *New Issues in Refugee Research* (No. 15), Working Paper.
- Bayram, S. (2019). “Gurbet Kuşları” Adlı Eserde Göç Kuramlarının İzini Sürmek, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 113-122.
- Bilecen, T. (2018). Geri Dönüş Göçüne Etki Eden Faktörler: Göç Literatürüne Eleştirel Bir Bakış, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 138-144. DOI: [10.17719/jisr.20185638986](https://doi.org/10.17719/jisr.20185638986)
- Bilecen, T., Araz, M. S. (2015). Influence of Ethnic and Sectarian Origins on Political Choices of the Immigrants from Turkey in London, Ş. A. Koç ve M. Ş. Önver (Ed.), in *Logic of Our Age: The Individual and Society in the Market's Grasp* (133-152), London: IJOPEC Publication.
- Bilge Zafer, A. (2016). Göç Çalışmaları için Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı, *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(30), 75-75.
- Black, R., Gent, S. (2006). Sustainable return in post-conflict contexts, *International Migration*, 44(3), 15-38. Doi: [10.1111/j.1468-2435.2006.00370.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2006.00370.x)
- Boyd, M. (1989). Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas, *The International Migration Review*, 23(3), 636-670.
- Cassarino, J. P. (2008). Patterns of Reintegration and Development Challenges, J. P. Cassarino (Ed.), in *Return Migrants to the Maghreb: Reintegration and Development Challenges* (9-32), European University Institute.
- Cerase, F. P. (1974). Expectations and Reality: A Case Study of Return Migration from the United States to Southern Italy, *The International Migration Review*, Special Issue: Policy and Research on Migration: Canadian and World Perspectives, 8(2), 245-262. Doi: [10.1177/019791837400800](https://doi.org/10.1177/019791837400800)
- Christensen, L. B., Turner, L. A. ve Johnson, B. (2015). *Research Methods, Design and Analysis*, Pearson.
- Coşkun, H. (2019). Göç ve Bütünleşme (Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, 4. Baskı, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Crisp J., Long K. (2016). Safe and Voluntary Refugee Repatriation: From Principle to Practice, *Journal on Migration and Human Security*, 4(3), 141-147. Doi: [10.1177/233150241600400](https://doi.org/10.1177/233150241600400)

- ağlayan, S. (2006). G Kuramları, G ve Göçmen İlişkisi, *İLKE*, 17, 67-91.
- atakılı, İ., Taşdoğan, C. (2024). Suriyeli Göçü ve Türkiye'nin Sığınmacılara Yönelik Politikaları zerine Bir Değerlendirme, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 233-260 Doi: [10.26745/ahbvuibfd.1405605](https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1405605)
- Çelebi, F., Durmaz, A. (2012). Orta Asya'da Güç ve Gn Emek Piyasası zerine Etkileri, *International Conference on Eurasian Economies*, 192-198.
- Danış, D., Dikmen, H. (2022). Türkiye'de Göçmen ve Mülteci Entegrasyonu: Politikalar, Uygulamalar ve Zorluklar, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(zel Sayı), 24-45. Doi: [10.46928/iticusbe.1106715](https://doi.org/10.46928/iticusbe.1106715)
- Dustman, C., Bentolila, S. ve Faini, R. (1996). Return Migration, *The European Experience, Economic Policy*, 11(22), 213-250.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamanın erevesi*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Erol, M., Ersever, O. G. (2014), G Krizi ve G Krizine Müdahale, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- European Commission (2011). Migrant Integration Aggregate Report, Retrieved from http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/quali/ql_5969_migrant_e.pdf
- Faist, T. (2003). *Uluslararası G ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Geyik Yıldırım, S. (2022). *Suriye ve Afganistan Kaynaklı Kitleli Gler / Türkiye ve İran zerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Geyik Yıldırım, S. (2020). Suriyeli Kent Mltecilerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu (Küçükçekmece ilçesi rneği), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Geyik Yıldırım, S. (2023). Gönüllü Geri Dönüş: Uluslararası Deneyimler ve Türkiye, *Liberal Düşünce Dergisi*, 28(110), 181-205. Doi: [10.36484/liberal.1276412](https://doi.org/10.36484/liberal.1276412)
- Geyik Yıldırım, S., Dinler, M. (2021). Suriyeli Kent Mltecilerinin Sosyal Entegrasyonu zerine Nitel Bir alışma, *KAİİBFD*, 12(23), 452-478. Doi: [10.36543/kauibfd.2021.020](https://doi.org/10.36543/kauibfd.2021.020)
- Gurak, D. T., Caces, F. M. (1992). Migration Networks and the Shaping of Migration Systems, M. M. Kritz, L. L. Lim ve H. Zlotnik (Eds.), in *International Migration Systems* (150-176), Calerendon Press.
- Hamdouch, B., Wahba, J. (2015). Return Migration and Entrepreneurship in Morocco, *Middle East Development Journal*, 7(2), 129-148. Doi: [10.1080/17938120.2015.1072696](https://doi.org/10.1080/17938120.2015.1072696)
- Hansen, P. (2008). Circumcising Migration: Gendering Return Migration among Somalilanders, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(7), 1109-1125. Doi: [10.1080/13691830802230422](https://doi.org/10.1080/13691830802230422)
- IOM. (2020). *World Migration Report 2020*, Switzerland: International Organization for Migration.
- İçduygu, A., Ayaşlı, E. (2019). Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş G İhtimali ve Gelecek Senaryoları, MiReKoc alışma Notları.

- İslamoğlu, E., Yıldırım, S. ve Benli, A. (2013). Türkiye’de Tersine Göç ve Tersine Göçü Teşvik Eden Uygulamalar: İstanbul İli Örneği, *Sakarya İktisat Dergisi*, 2(4), 68-93.
- Karademir, D., Doğan, M. (2019). Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Analizi: Şanlıurfa Örneği, *Coğrafya Dergisi*, 39, 111-124. Doi: [10.26650/JGEOG2019-0053](https://doi.org/10.26650/JGEOG2019-0053)
- Karakoç, J., Ersoy, D. (2019). Suriyeli Mültecilerin Geri Dönüş Olanakları ve Sınırlarına Dair Bir Değerlendirme, N. Kenar ve Philipp O. Amour (Eds.), *Reflections on International Relations & Politics & History & Law* içinde (63-73), London: Ijopec.
- Kaya, M. (2022). İnanç Temelli Suriyeli Mülteci Topluluklarda Geri Dönüş Eğilimleri, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21, 74-89. Doi: [10.46928/iticusbe.1096087](https://doi.org/10.46928/iticusbe.1096087)
- Kayaoğlu, A. (2023). Geçicilikten Kalıcı Misafirliğe: Zorunlu Göçün 10. Yılında Türkiye’deki Suriyeli Nüfusun Sosyo-Demografik Tahlili, *IJHM*, 3(2), 106-133.
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*, Konya: Çizgi.
- Koyuncu, A. (2018). Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, *Middle East Journal of Refugee Studies/MEJRS*, 3(2), 171-195. Doi: [10.12738/mejrs.2018.3.2.0009](https://doi.org/10.12738/mejrs.2018.3.2.0009)
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration, *Demography*, 3(1), 47-57.
- Oeberg, S. (1995). *Theories on Interregional Migration: An Overview*, Austria: IIASA Working Paper.
- OECD. (2009). *International Migration: the Human Face of Globalization*, Paris.
- Özdemir, M. (2008). Türkiye’de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, 3. Baskı, M. Bütün ve S. B. Demir (Edt.), Ankara: Pegem Akademi.
- Petersen, W. (1958). A General Typology Of Migration, *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration, *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235. Doi: [10.2307/2979181](https://doi.org/10.2307/2979181)
- Sarıca, A. O. (2006). Kayıt Dışı İstihdam ve Mücadele Yöntemleri, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening Opportunities: a Theory Relating Mobility and Distance, *American Sociological Review*, 5(6), 845-867. Doi: [10.2307/2084520](https://doi.org/10.2307/2084520).
- Şahin, Ş., Sönmez, M. E. (2022). Suriyeli Sığınmacıların Geri Dönüş Eğilimleri, *Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 107-122.
- Tamer, M. (2020). Uluslararası göç ve teorileri, *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(8), 274-282. Doi: [10.37242/pejoss.53](https://doi.org/10.37242/pejoss.53)
- Warner, D. (1994). Voluntary Repatriation and the Meaning of Return to Home: A Critique of Liberal Mathematics, *Journal of Refugee Studies*, 7(2-3), 160-174. Doi: [10.1093/jrs/7.2-3.160](https://doi.org/10.1093/jrs/7.2-3.160)

- Wyman, M. (2001). Return Migration – Old Story, New Story, *Immigrants & Minorities*, 20(1), 1-18. Doi: [10.1080/02619288.2001.9975006](https://doi.org/10.1080/02619288.2001.9975006)
- Yalçınkaya, H., Dülger, S. (2017). Küreselleşmenin Beyin Göçü Üzerindeki Etkisi: Türkiye, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 4(14), 1646-1654. Doi: [10.26450/jshsr.245](https://doi.org/10.26450/jshsr.245)
- Yaprak, A. (2021). *Göç ve Entegrasyon Almanya'nın Göç Politikaları*, Konya: Palet Yayınları.
- Yaylı, H., Aslan, Y. Z. (2023). Türkiye’de Göçmenlerin Uyum Sorunu Bağlamında Bir Değerlendirme, *JEBPIR*, 9(2-1), 328-345, KAYFOR23 Özel Sayı.
- Yıldırım Yücel, Z. (2019). Ulus Devlet, Mültecilik ve Menşe Ülkeye Geri Dönüş: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteciler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım alp, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C., (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma, *Bilgi*, (35), 107-126.

Makale Bilgisi/Article Information

Etik Beyan:	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilir.	Ethical Statement:	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler veya kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	The authors declare that declare no conflict of interest.
Yazar Katkı Beyanı:	Birinci yazarın makaleye katkısı %50, ikinci yazarın makaleye katkısı %50’dir.	Author Contribution Declaration:	The contribution of the first author to the article is 50% and the contribution of the second author to the article is 50%.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır.	Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Yapay Zekâ Kullanımı:	Bu çalışmada herhangi bir yapay zekâ tabanlı araç veya uygulama kullanılmamıştır.	Use of Artificial Intelligence:	This study did not utilize any artificial intelligence-based tools or applications.
İntihal:	Bu makalede intihal taraması yapılmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir. – İntihal.Net	Plagiarism:	This article has been scanned for plagiarism and it has been confirmed that it does not contain plagiarism. – İntihal.Net